

بررسی اتنوبوتانی گیاهان دارویی شهرستان فریدونشهر

سید ابراهیم سجادی الف، مهدی بخشیانی الف، مسعود نکو خوب، بهزاد ذوالفقاری الف

الف گروه فارماکوگنوزی، دانشکده داروسازی و مرکز تحقیقات علوم دارویی، دانشگاه علوم پزشکی اصفهان، اصفهان

ب گروه زیست شناسی دانشگاه پیام نور واحد فریدونشهر

چکیده

سابقه و هدف: استفاده از گیاهان دارویی روش اصلی حفظ بهداشت و درمان در تمدن‌های باستانی بوده است. با تغییر شرایط اقتصادی و اجتماعی مصرف و بکارگیری این گیاهان رو به ضعف و فراموشی گذاشته است، لذا به منظور حفظ این داشت ضرورت دارد که فرهنگ شفاهی اتنوبوتانی گیاهان و وضعیت آن در مناطق مختلف بررسی شود؛ بنابراین تحقیق حاضر انجام گرفت.

مواد و روش‌ها: تحقیق به روش توصیفی انجام گرفته از شهرستان فریدونشهر در طی سالهای ۹۴-۱۳۹۳ گیاهان دارویی شناخته شده جمع آوری و به روش علمی شناسایی و نامگذاری گردید. با مراجعته به تعداد ۱۵ نفر که به عنوان طبیب محلی معروف بودند، اسامی محلی و کاربرد درمانی آنها در منطقه بررسی و ثبت گردید.

یافته‌ها: تعداد ۱۲۷ گیاه در منطقه فریدونشهر شناسایی و خصوصیات و بیشترین مصارف داروئی - درمانی آنها ثبت گردید و در مورد شانزده گیاه مطالعه تطبیقی انجام شد و کاربرد آنها در طب سنتی و محلی مقایسه گردید.

نتیجه گیری: بنظر می‌رسد که مطالعات اتنوبوتانی گیاهان برای دستیابی به گیاه درمانی منطقی ضروری بوده و ایران ظرفیت مناسبی برای توسعه این عرصه در پژوهشکاری دارد.

تاریخ دریافت: دی ۹۴

تاریخ پذیرش: شهریور ۹۵

کلیدواژه‌ها: فریدونشهر، طب سنتی، اتنوبوتانی، زبان گرجی.

مقدمه:

دارند (۲). این در حالی است که تاخت و تازهای متعدد نیز نه تنها مردمان این سرزمین را آزرده ساخته بلکه به صورت متناوب منابع مكتوب را از دسترس خارج کرده اند (۳ و ۴). در چنین شرایطی فرهنگ شفاهی نقش بی‌بدیلی در انتقال سینه به سینه مفاهیم علمی و فرهنگی ایفا کرده اند که البته در عصر ارتباطات این عملکرد رو به ضعف نهاده و امکان از دست رفتن بخش زیادی از چنین منابعی در تمامی عرصه‌ها وجود دارد. این امر در زمینه دانش پژوهشی و کاربرد سنتی و محلی گیاهان دارویی بیش از سایر عرصه‌ها احساس می‌گردد. این در حالی است که فلات داخلی ایران دارای بیش از ۸۰۰۰ گونه گیاهی بوده (۵) و مردمان مناطق مختلف آن با فرهنگ‌های متنوع برای بسیاری از این گیاهان کاربردهای درمانی متعدد و خاصی را قائل هستند (۶). لذا مطالعات اتنوبوتانی می‌تواند

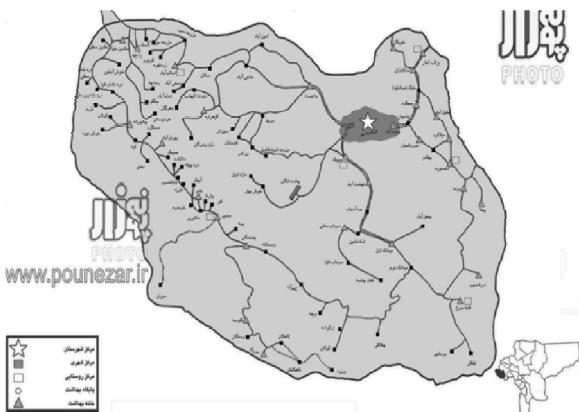
سرزمنی ایران از هزاران سال پیش خاستگاه عظیم ترین و قدیمی ترین تمدن‌های باستان بوده است. سومری‌ها، بابلی‌ها، ایلامی‌ها و مادها پیش از هخامنشیان بنیان گذار تمدن بشری امروزی بوده اند. این در حالی است که تمدن‌های جیرفت و شهر سوخته هم با قدمتی ۵۰۰۰ ساله خود بخشی از تمدن کهن ایران زمین بوده اند. پر واضح است که چنین تمدنی در بخش اعظم خود به نظام بهداشتی - درمانی کار آمد نیازمند داشته است (۱).

دستورالعمل‌های حمورابی در خصوص پزشکان و یا دست نوشه‌های سفالی سومری و نگاه پیش گیرانه و سلامت محور اوستا و یا بیمارستان و دانشگاه جندی شاپور اهواز در زمان اخیرتر بنیادهای عمیق طب در تمدن ایرانی را بر دوش

می شود و حداقل ارتفاع آن ۳۶۶۶ متر از سطح دریا است (بین ۲۳۰۰ تا ۳۶۰۰ متر).^(۹)

ویژگیهای طبیعی

فریدونشهر منطقه‌ای است کوهستانی و ارتفاعات آن عبارت‌انداز: قله شاهون و کوه کلوسه و کوه کمران. کوهستانی ترین منطقه شهرستان ناحیه پشتکوه موگویی است و بعد ناحیه چناررود می‌باشد. آب و هوای فریدونشهر معتدل کوهستانی است. میانگین دمای سالیانه ۱۲-۱۰ درجه سانتیگراد و کمترین دمای ثبت شده (-۲۷) درجه سانتیگراد بوده است. پراکنده‌گی باران و برف در طول سال دست کم ۸ ماه و ذخیره برف آنها تا شروع بارندگی سال دیگر ادامه می‌یابد. رودخانه‌ها اغلب دربستی عمیق جریان یافته است که آب آنها به هدر می‌رود و معمولاً به مصرف کشاورزی نمی‌رسد. پوشش گیاهی این ناحیه از استپ و چمنزارهای کوهستانی است.^(۹)

ویژگیهای مردم شناسی

ترکیب جمعیتی شهرستان را پنج قوم: گرجی، لر، ترک، فارس و ارمنی تشکیل می‌دهند که هر کدام به زبان محلی و مادری خود صحبت می‌کنند. فریدونشهر بزرگ ترین شهر گرجی نشین ایران به شمار می‌رود. گرجی‌ها (به گرجی: ქართველები kartvelebi) یک گروه نژادی و ملت بومی قفقاز هستند. گرجی‌ها به زبان مادری خود زبان گرجی سخن می‌گویند که زبان رسمی کشور گرجستان بوده و با الفبای گرجی نوشته می‌شود که یکی از چهارده الفبای موجود در جهان می‌باشد.^(۱۰) به گواه تاریخ و اسناد موجود از گذشته و همچنین نقل قول‌های ریش‌سفیدان و کهن‌سالان

ضمون نشان دادن تنوع پوشش گیاهی مناطق، به جمع آوری، طبقه بندي و مستند سازی کاربرد بومي و منطقه‌اي گیاهان مذکور كمك نموده، راه گشا و راهنمای مطالعات گستره تر برای محققان باشد. چنان که كشف بسياري از داروهای مورد استفاده‌ي امروزی چون وين كريستين، وين بلاستين و... ريشه در مطالعات انتوپوتانی داشته‌اند.^(۷)

مطالعه حاضر بر آن است تا به بررسی فلوروسيسنتمیک و انتوپوتانی شهرستان فریدونشهر پرداخته ضمن جمع آوری گیاهان آن منطقه، كاربردهای بومی و منطقه‌اي گیاهان مذکور را ضبط و ثبت نماید.

مواد و ورش‌ها:

تحقیق در مرحله اول با مطالعه کتابخانه‌اي و در مرحله دوم به روش توصیفی انجام گرفت. با مراجعه به کتب طب سنتی و داروئی و جغرافیائی، به معرفی منطقه فریدونشهر اقدام و ویژگیهای طبیعی منطقه - ویژگیهای مردم شناسی تعیین گردید و در مرحله دوم به جمع آوری گیاهان داروئی مطرح و شناخته شده منطقه اقدام و مشخصات علمی، خانواده، اسم فارسی، اسم گرجی و کاربرد آنها به کمک ۱۵ نفر که عنوان طبیبان محلی معروف بودند انجام گرفت و در نهایت یک مطالعه تطبیقی روی ۱۶ گیاه داروئی مناطق مختلف فریدونشهر گزارش گردید.

معرفی منطقه

فریدونشهر، مرکز شهرستان فریدونشهر، با پهنه‌اي حدود ۳ کیلومتر مربع، در غرب استان اصفهان، در ۳۲ درجه و ۵۶ دقیقه و ۱۵ ثانیه پهنه‌اي شمالی و ۵۰ درجه و ۷ دقیقه و ۱۵ ثانیه درازای شرقی نسبت به نیمروز گرینویچ و بلندی ۲ هزار و ۵۳۰ متر از سطح دریا قرار دارد. این شهرستان از شمال به شهرستان فریدن و استان لرستان، از شرق به شهرستان فریدن، از غرب به لرستان و از جنوب به استان چهار محال و بختیاری محدود می‌باشد. این منطقه در بخش‌های داخلی رشته کوه های زاگرس واقع شده و اساساً یک منطقه کوهستانی شامل تعدادی زمین‌های کشاورزی، تپه‌های کوتاه و دشت‌های کوچک است. میزان بارندگی سالیانه آن به ۵۷۷ میلی متر بالغ

تحقیق است که به ۱۵ نفر از افراد کهنسال یا افراد مطلع نشان داده شد و اطلاعات مورد نظر با روش مصاحبه جمع آوری گردید. مصاحبه مبین به زبان محلی گرجی صورت پذیرفت. تمام داده ها و اطلاعات جمع آوری و در نهایت در جدول شماره ۱ ثبت شد.

یافته ها:

در این مطالعه تعداد ۱۲۷ گیاه از ۶ روستای شهرستان فریدون‌شهر با اسمی "چغیورت" با ارتفاع ۲۶۰۰ متری، "سیک" با ارتفاع ۲۵۳۰ متری، "نهضت آباد" با ارتفاع ۲۶۲۰ متری، "سرداب" با ارتفاع ۲۵۵۰ متری، "میدانک" با ارتفاع ۲۵۷۰ متری و "دریند" با ارتفاع ۲۶۳۰ متری از سطح دریا جمع آوری شد که متعلق به ۳۲ خانواده می باشد، که در این بین خانواده Compositae با ۲۰ گونه، خانواده Liliaceae با ۱۵ گونه، Umbelliferae با ۱۱ گونه، Papoilionaceae با ۱۰ گونه، Labiateae با ۱۰ گونه و Cruciferae با ۸ گونه دارای بیشترین سهم در این بین هستند که بر اساس اطلاعات به دست آمده گیاهان مذکور عمدتاً در درمان بیماری های پوستی و گوارشی توسط افراد بومی مورد استفاده قرار می گرفتند.

این منطقه، تاکنون هیچ قتلی در این شهر صورت نگرفته و این یک دستاورد بزرگ بوده که کمتر شهری از آن بهره‌مند است. همچنین در شهر فریدون‌شهر بر اساس گزارشات رسمی واصله از سوی مسئولان انتظامی، بیش از ۹۷ درصد احساس امنیت وجود دارد (۱۱).

بررسی میدانی

در ابتدا گیاهانی از ۶ روستای اطراف جمع آوری شد و کاملاً بین چندین کاغذ تحت فشار قرار داده شد که این کاغذ ها برای جلوگیری از کپک زدن هر ۱۲ ساعت تعویض می گردید. سپس گیاهان خشک شده روی صفحات A3 فیکس شدند.

گیاهان جمع آوری شده در تاریخ اوخر فروردین ماه تا اوایل آبان ماه می باشند که معمولاً این زمان به گفته‌ی افراد محلی و طبیب‌های محلی که با اسم شکسته بنده معروفند بهترین زمان برای جمع آوری آنها می باشد زیرا در این زمان بیشترین قدرت(ماده موثره)درمانی را دارند.

یکی از مهمترین مراحل در انجام چنین تحقیقاتی، چگونگی دستیابی به اطلاعات و جمع آوری آن از افراد مطلع و کسانی که توانسته اند به مدت طولانی از این علم استفاده کنند، می باشد. در مطالعه حاضر هر باریوم های گیاهان مورد

جدول شماره ۱: نام علمی، نام فارسی، نام گرجی و کاربرد گیاهان

ردیف	اسم علمی	خانواده	اسم فارسی	اسم گرجی	کاربرد
۱	Acanthalimon Boiss.	Plumbaginaceae	کلاه میر حسن	اگلی	-
۲	Acanthophyllum crassifolium Boiss.	Caryophyllaceae	چوبک بیابانی	قیتل اگلی	تسکین درد، التیام نیش زنبور و حشرات
۳	Achillea L.	Compositae	بومادران	ملیس گودا	کاهش دهنده خونزروی ماهیانه و کاهش درد، رفع کتنده بواسیر
۴	Achillea wilhelmsii C. Koch	Compositae	بومادران	قیتل ملیس گودا	خلط آور
۵	Acropitilon repens (L.) DC	Compositae	تلخه گیجه	خوریلس گو	سمی
۶	Adonis aestivalis L.	Ranunculaceae	گل خرسک	مملی	تسکین درد
۷	Aethionema spp. R.Br.	Cruciferae	آتشین	دستخیلی	-

ردیف	اسم علمی	خانواده	اسم فارسی	اسم گرجی	کاربرد
۸	<i>Agrimonia eupatoria</i> L.	Rosaceae	غافت	گگلی	درمان اسهال
۹	<i>Alcea aucheri</i> (Boiss.) Alef.	Malvaceae	ختمی جنوبی	دوختی	ملین و مسهل قوی
۱۰	<i>Allium Ampeloprasum</i> L. subsp. <i>Wendelbo</i>	Liliaceae	تره کوهی	برسا	صرف خوراکی
۱۱	<i>Allium hirtifolium</i> Boiss.	Liliaceae	موسیر	موسیر	صرف خوراکی
۱۲	<i>Allium monophyllum</i> Vved.	Liliaceae	پیاز تک برگ	تیلیل پوچه	-
۱۳	<i>Allium schoenoprasum</i> L.	Liliaceae	پیاز کوهی	بید موسیرا	صرف خوراکی
۱۴	<i>Alopecurus arundinaceus</i> Poir.	Gramineae	دم رو باهی رونده	تیوا	-
۱۵	<i>Alyssum dasycarpum</i> Steph. Ex Willd.	Cruciferae	قدرومہ میوه کرکی	گپیتر بولی	-
۱۶	<i>Alyssum persicum</i> Boiss.	Cruciferae	قدومه اصفهانی	ازو	نرم کننده سینه، برطرف کننده سرفه
۱۷	<i>Anemone biflora</i> DC.	Ranunculaceae	آنمون	سیسوا	-
۱۸	<i>Anchusa italicica</i> Retz.	Boraginaceae	گاو زبان	پوریس انس گلی	تسکین اعصاب و آرامش بخش
۱۹	<i>Anthemis spp.</i> L.	Compositae	بابونه	گلین نم سه	بابونه در استعمال خارجی روی پوست صورت برای حفاظت از پوست
۲۰	<i>Anthemis austro-iranica</i> Rech.f., Aell. & Esfand.	Compositae	بابونه جنوبی	سکیل نمس	ضد عفونی کننده و التیام دهنده زخم
۲۱	<i>Arabis nova</i> Vill.	Cruciferae	رشاد گوشک دار	بیلدا	-
۲۲	<i>Astragalus cl. eriosphaerus</i>	Papilionaceae	-	خورماصی	-
۲۳	<i>Astragalus susianus</i> Boiss.	Papilionaceae	-	سیتل ششه	-
۲۴	<i>Bellevalia tristis</i> Bornm.	Liliaceae	تمشکین راسوندی	بردس	پیاز به صورت خام استفاده میشود
۲۵	<i>Berberis integerrima</i> Bge.	Umbelliferae	زرشک زر افسانی	زرشک	درمان تب و عطش، مناسب برای زخم معده
۲۶	<i>Bidens bipinnata</i> L.	Compositae	دو دندان دو شانه ای	تگی	موثر بر قلب و عروق
۲۷	<i>Bromus</i> L.	Gramineae	جارو گندمی	تگیس حصیلی	-
۲۸	<i>Bunium cylindricum</i> (Boiss. & Hohen.) Drude	Umbelliferae	زیره استوانه ای	بور مندک	باد شکن، هضم کننده غذا
۲۹	<i>Cardaria Draba</i> (L.) Desv.	Cruciferae	ازمک	گزل قیتبیلی	خاصیت مسهلی، علاج باد معده و روده

ردیف	اسم علمی	خانواده	اسم فارسی	اسم گرجی	کاربرد
۳۰	<i>Carthamus oxyacantha M. B.</i>	Compositae	گلرنگ زرد	بور اگلی	درمان ضعف ماهیچه، برطرف کننده خال پوستی و جوش غرور جوانی و کچلی
۳۱	<i>Centaurea L.</i>	Compositae	گل گندم	گوندولا	ادرار اور، درمان سرماخوردگی و رفع سرفه
۳۲	<i>Centaurea virgata Lam.</i>	Compositae	گل گندم بوته ای	خربلیس گلی	برای سرماخوردگی ، رفع سرفه و بیماری های سینه استفاده می شود
۳۳	<i>Ceratocephalus falcata (L.)Pers.</i>	Ranunculaceae	گل آفتاب رو	بیدا	-
۳۴	<i>Chenopodium foliosum(Moench) Aschers.</i>	chenopodiaceae	سلمک توت گنجشکی	میندرول توتی	-
۳۵	<i>Cicer oxyodon Boiss. & Hohen.</i>	Papilionaceae	نخود تیز دندان	پوتا	-
۳۶	<i>Cicer spiroceras Jaub. & Spach</i>	Papilionaceae	نخود کوهی	میندرول نوخودو	-
۳۷	<i>Cichorium intybus L.</i>	Compositae	کاسنی	کاسنی	افزایش نیتروی جنسی و افزایش حجم اسپرم در مردان
۳۸	<i>Cirsium bracteosum DC.</i>	Compositae	کنگر برگه دار	فانقال	صرف خوراکی
۳۹	<i>Colchicum Kotschy Boiss.</i>	Liliaceae	گل حسرت سفید	زمتریس گلی	-
۴۰	<i>Conium maculatum L.</i>	Umbelliferae	شوکران بیکر	شوکران	بسیار سمی
۴۱	<i>Conringia perfoliata (C. A. Mey.) Busch</i>	Cruciferae	گوش خرگوش گرزی	بادنه	درمان ناراحتی های تنفسی مانند سرفه های مزمن
۴۲	<i>Convolvulus arvensis L.</i>	Convolvulaceae	پیچک صحرائی	اورتکلو	الیام زخم ها
۴۳	<i>Coronilla varia L.</i>	Papilionaceae	بونجه باغی	میندرول بونجه	ملین، مدر بول
۴۴	<i>Cousinia spp. Cass.</i>	Compositae	هزار خار	چاخری چخوری	-
۴۵	<i>Cousinia lasiopsis Boiss.</i>	Compositae	هزار خار یخچالی	اخنجلاء	-
۴۶	<i>Cruciata taurica (Pallas ex willd.) Ehrend.</i>	Rubiaceae	صلبی کوهستانی	اوسبی	-
۴۷	<i>Daphne mucronata Royle</i>	Thymelaeceae	برگ بوئی زاگرسی	ژخردل	مانع منعقد شدن شیر می شود.
۴۸	<i>Descurainia sophia (L.) Schur</i>	Cruciferae	خاکشیر ایرانی	خاکشیر	ادرار آور، تب بر، الیام دهنده زخم

ردیف	اسم علمی	خانواده	اسم فارسی	اسم گرجی	کاربرد
۴۹	Echinops macrophyllus Boiss. & Hausskn.	Compositae	شکر تیغال کهنه‌گلوبه ای	کنگری	سرفه و تسکین اختلالات تنفسی
۵۰	Echinops ritrodes Bunge	Compositae	شکر تیغال غول آسا	عمرتیکه	برطرف کننده سرفه و نیز پائین آورنده تب
۵۱	Eremocea persica (Trin.) Roshev. var. songrica	Gramineae		کری	
۵۲	Eremurus spectabilis M. B. subsp. Regelii (Vved.) Wendelbo	Liliaceae	سریش تماشائی تاشکنیدی	مخل قیتلی	کاربرد چاشنی در ماست
۵۳	Eremurus spectabilis M. B. subsp. Subalbiflorus (Vved.) Wendelbo	Liliaceae	سریش تماشائی سفید	سریش	کاربرد چاشنی در ماست
۵۴	Eryngium Billardieri F. Delaroche	Umbelliferae	زول	زولا	به عنوان پاذهر گیاهی در مارگزیدگی
۵۵	Euphorbia decipiens Boiss. & Buhse	Euphorbiaceae	فرفیون فریبنده	مگله زیانه	ملین قوی
۵۶	Euphorbia helioscopia L.	Euphorbiaceae	شیر سک، فرفیون	مخل زیانه	ملین قوی
۵۷	Ferula gumosa Boiss.	Umbelliferae	فاسنی، باریجه	فاسنی	جهت درمان بواسیر جهت تسکین درد پهلو و کمر
۵۸	Ferula ovina (Boiss.) Boiss.	Umbelliferae	کما	-	قاعدۀ آور خاصیت هضم کننده
۵۹	Ferula persica Willd . Var . Latisecta	Apiaceae	کمای ایرانی برگ پهن	کمه	دفع انگل بدن
۶۰	Ferulago contracta Boiss.& Hausskn.	Umbelliferae	چویل ستونی	جوریس گودی	به عنوان معطر کننده در ظرف محتوای روغن
۶۱	Fibigia macrocarpa	Cruciferae	-	اوسبا	-
۶۲	Foeniculum vulgare Miller.	Umbelliferae	رازیانه	سم نمسی	ضد نفخ، افزایش ترشح شیر مادر
۶۳	Fritillaria imperialis L.	Liliaceae	لاله واژگون	فقچو	سمی بوده و قابل خوردن نیست
۶۴	Fritillaria Reuteri Boiss.	Liliaceae	لاله واژگون حنائی	اکسی	-
۶۵	Fumaria parviflora L.	Fumariaceae	شاه تره گل ریز	شتره	اشتها آور، ضد جوش
۶۶	Gagea lutea (L.) Ker-Gawl.	Liliaceae	نجم طلائی	گدختیلی	-
۶۷	Geranium kotschy Boiss.	Geraniaceae	سوزن چوپان شیرازی	سونه بنه	-
۶۸	Geranium tuberosum L.	Geraniaceae	سوزن چوپان غده دار	بی بر تی	-
۶۹	Glycyrrhiza glabra L. var. glabra	Papilionaceae	شیرین بیان	زیردقیلوا	در درمان زخم‌های دهان و دستگاه گوارشی مفید است. شیرین بیان همچنین مدر و ملین است

ردیف	اسم علمی	خانواده	اسم فارسی	اسم گرجی	کاربرد
۷۰	Grammosciadium platycarpum Boiss. & Hausskn.	Umbelliferae	شوید کوهی	پیاله	تحم شوید را می‌توان برای ناخوشی معده و ضد گاز معده بکار برد.
۷۱	Heliotropium Aucheri DC. Subsp.Aucherri	Boraginaceae	آفتاب پرست بیابانی	دتبیس گودی	رفع زگیل
۷۲	Hypecoum pendulum L.	Papaveraceae	زرده شاه تره	ولدوری	-
۷۳	Hypericum perforatum L.	Hypericaceae	گل راعی	میندرول مشاکی	-
۷۴	Hypericum scabrum L.	Hypericaceae	گل راعی دیهمی	مگری	شادی آور
۷۵	Iris acutiloba C.A.Mey.	Iridaceae	زنبق سفید	گپتربولی	-
۷۶	Ixiolirion tataricum (Pall.) Herb.	Amoryllidaceae	خیارک	میندرول گیدری	تب بر
۷۷	Kelussia odoratissima Mozaff	Apiaceae	کرفس کوهی	کلوزو	صرف خوراکی
۷۸	Kochia scoparia (L.) Schrad.	Chenopodiaceae	جاروی قزوینی	خمیلی	-
۷۹	Lathyrus inconspicuus L.	Papilionaceae	خلر راست	تیو تسلای	-
۸۰	Leontice Leontopetalum L. subsp. Leontopetalum	Podophyllaceae	ترب شیر، چشم شیر	-	-
۸۱	Levisticum officinable Koch	Umbelliferae	انجدان	ویریس کلوزو	ریشه انجدان معده را تقویت می‌کند و هضم کننده غذای است
۸۲	Linaria pyramidata (Lam.) Spreng.	Serophulariaceae	کتانی هرمی	قیتل گلی	ملین و ادرار آور
۸۳	Linum album Ky ex Boiss.	Linacea	کان سفید	بوردکلو	تهیه روغن
۸۴	Lotus corniculatus L.	Papilionaceae	آهوماش زرد	میندرول اگلی	درمان جوش
۸۵	Malva sylvestris L.	Malvaceae	پنیرک قرمز	چیتیس کوکریا	در درمان سرماخوردگی موثر است
۸۶	Matricaria aurea (Loefl.) Schulta-Bip.	Compositae	بابونه اروپائی زرد	نم سه	نرم کننده پرست
۸۷	Mentha longifolia (L.) Huds.	Labiatae	پونه	بیدنا	کاهش نفخ معده، چاشنی غذا
۸۸	Merndera soboliferum	Liliaceae	-	زایخولی	-
۸۹	Onopordon heteracanthum C. A. Mey.	Compositae	خار پنبه ناجور خار	توگر زه	درمان کچلی و دردهای پوستی
۹۰	Onosma bulbotrichum DC.	Boraginaceae	زنگوله ای تیغالی	سووا	از برگ به عنوان مسهل، از ریشه برای از بین بردن جوش های صورت
۹۱	Onosma demawendicum H. Riedl	Boraginaceae	زنگوله ای دماوندی	قیتل بیدنا	الیام زخم

ردیف	اسم علمی	خانواده	اسم فارسی	اسم گرجی	کاربرد
۹۲	<i>Orchis latifolia L.</i>	Orchidaceae	ارکیده	دقیل گلی	-
۹۳	<i>Phlomis Olivieri Benth.</i>	Labiatae	گوش بره	چلمه	-
۹۴	<i>Plantago major L.</i>	Polygonaceae	بارهنگ	برهنگ	و برطرف کننده سرفه و خارش‌های گلو
۹۵	<i>Poa bulbosa L.</i>	Gramineae	چمن پیازک دار	شو خوربلی	-
۹۶	<i>Prangos crossoptera Herrnstadt & Heyn</i>	Apiaceae	جاشیر زاگرسی	چشیر	برای درمان دندان درد
۹۷	<i>Ranunculus aquatilis L.</i>	Ranunculaceae	آلاله	سخلیس شویدی	درمان ناراحتی‌های پوست، جرب و جوش
۹۸	<i>Ranunculus arvensis L.</i>	Ranunculaceae	آلاله	-	-
۹۹	<i>Ranunculus oxypermus Willd.</i>	Ranunculaceae	آلاله دانه تیز	جالیکا	برای درمان بیماری‌های پوستی
۱۰۰	<i>Rheum persicum Los.</i>	Polygonaceae	ریواس دنائی	ژولا	جهت هضم غذا، مصرف خوراکی
۱۰۱	<i>Rosa foetida Herrm.</i>	Rosaceae	نسترن زرد	اسگیلی	مصرف خوراکی
۱۰۲	<i>Rubia alba Boiss.</i>	Rubiaceae	روناس اصفهانی	سمیند مشگی	اشتها آور، افزایش ترشح شیر، از بین برنده تورم
۱۰۳	<i>Rumex ponticus E.H.L. Krause</i>	Polygonaceae	ترشک بختیاری	خولو	مصرف خوراکی، درمان تاول‌های ناشی از گرسنگی حیوانات سمی
۱۰۴	<i>Salvia hydrangea DC.</i>	Labiatae	مریم گلی تماشایی	سنوری	ضد نفخ و تسکین
۱۰۵	<i>Salvia nemorosa L.</i>	Labiatae	مریم گلی مزرعه روی	اگلینی	-
۱۰۶	<i>Sanguisorba minor Scop.</i>	Rosaceae	توت روباهی	بیدا خه	درمان بواسیر
۱۰۷	<i>Scariola orientalis (Boiss.) Sojak</i>	Compositae	گاو چاق کن	سوسخی	مدر، آرام بخش
۱۰۸	<i>Scutellaria spp.L.</i>	Labiatae	قاشقک	اگلین اورسی	کاهش التهاب
۱۰۹	<i>Sideritis comosa L.</i>	Labiatae	-	بشندی	-
۱۱۰	<i>Sideritis Montana L.</i>	Labiatae	-	بید چلما	-
۱۱۱	<i>Silene erysimifolia Stapf</i>	Caryophyllaceae	سیلین یالقانی	-	-
۱۱۲	<i>Sophra alopecuroides L.</i>	Papilionaceae	تلخ بیان	بور سره	ضد عفونی کننده
۱۱۳	<i>Stachys kurdica Boiss. & Hohen.</i>	Labiatae	سبله کردی	گورگلی	-
۱۱۴	<i>Stachys lavandulifolia Vahl</i>	Labiatae	چای کوهی	میندرول چایی	آرامش بخش
۱۱۵	<i>Stipa holeacleriana</i>	Gramineae	استپی	سخنی	-
۱۱۶	<i>Thymus spp.L.</i>	Labiatae	آویشن	اورسی	ضد نفخ و دل درد

ردیف	اسم علمی	خانواده	اسم فارسی	اسم گرجی	کاربرد
۱۱۷	<i>Tragopogon bupthalmoides</i> (DC.) boiss.	Compositae	شنگ ایرانی، شنگ چشم گاوی	پم پره	آب ریشه خام شنگ زگیل را از بین می برد.
۱۱۸	<i>Trichodesma R. Br.</i>	Boraginaceae	فانوس آبی	زورا	-
۱۱۹	<i>Tulipa biflora Pall.</i>	Liliaceae	لاله هفت رنگ	اکس سمهی	-
۱۲۰	<i>Tulipa stylosa Stapf</i>	Liliaceae	لاله آتشین	کویس سخرو	-
۱۲۱	<i>Turgenia latifolia (L.) Hoffm.</i>	Umbelliferae	گیس چسبک	بیر کا	-
۱۲۲	<i>Vaccaria grandiflora (Fisch. Ex Dc.) Jaub. & Spach</i>	Caryophyllaceae	صابونک	-	-
۱۲۳	<i>Vaccaria oxyodonta Boiss.</i>	Caryophylaceae	صابونک دندانه زرد	ویریس گودی	-
۱۲۴	<i>Varthemia persica DC</i>	Compositae	عطر سنگ	بتقره	تقویت دستگاه هضم
۱۲۵	<i>Veronica biloba Schreb.</i>	Scrophulariaceae	سیزاب دولوبه	ترس گلی	درمان سردرد، آرام بخش
۱۲۶	<i>Vicia variabilis Freyn & Sint.</i>	Papilionaceae	ماشک گوناگون	مشاكی	-
۱۲۷	<i>Zingeria trichopoda (Boiss.)</i>	Gramineae	موئین چمن	نپه	-

اختصاص دادند(۱۳). که این امر نشانه تنوع خوب پوشش گیاهی منطقه فریدونشهر و شرایط مساعد ویژه رویش گونه های مذکور می باشد. مقایسه کاربرد های گیاهان دارویی در منطقه فریدونشهر حاکی از آن است که بیشترین مصرف دارویی برای درمان بیماری های گوارشی با فراوانی ۲۲ گیاه و سپس درمان بیماری های پوستی با ۲۰ گیاه و درمان سرماخوردگی با ۱۲ گیاه است. کاربرد گیاهان در این منطقه در برخی از موارد با کاربرد مرسوم و گزارش شده در سایر مناطق ایران و یا منابع طب سنتی متفاوت است که در جدول شماره ۲ آورده شده است.

بحث و نتیجه گیری:

در این مطالعه گیاهان جمع آوری شده متعلق به ۳۲ خانواده می باشد، که در این بین خانواده Compositae با ۲۰ گونه ، خانواده Liliaceae با ۱۵ گونه و Umbelliferae با ۱۱ گونه دارای بیشترین سهم هستند. در مطالعات مشابه در شهر بابل ۹۹ گونه گیاهی جمع آوری شد که متعلق به ۶۶ خانواده بودند که در این بین خانواده های Rosaceae، Asteraceae و Lamiaceae بیشترین سهم را دارا بودند (۱۲). همچنین در تحقیقی دیگر در استان کهگیلویه و بویر احمد تعداد ۷۰ گونه گیاهی جمع آوری شد که در این بین خانواده Labiateae با ۱۱ Umbelliferae با ۹ گونه گیاهی بیشترین سهم را به خود

جدول شماره ۲: مقایسه کاربرد گیاهان دارویی در منطقه فریدونشهر با سایر مناطق

ردیف	اسم علمی	خانواده	اسم فارسی	اسم گرجی	کاربرد در منطقه فریدونشهر	کاربرد در مناطق یا منابع طب سنتی
۱	<i>Achillea wilhelmsii C. Koch</i>	Compositae	بومادران	قیتل ملیس گودا	خلط آور	صد عفونی کننده و آرامبخشنده (۲۱) درد معده

ردیف	اسم علمی	خانواده	اسم فارسی	اسم گرجی	کاربرد در منطقه فریدونشهر	کاربرد در سایر مناطق یا منابع طب سنتی
۲	Alcea aucheri (Boiss.) Alef.	Malvaceae	دوختی	ختمی جنوبی	ملین و مسهل قوی	کاهش دهنده ریزش مو (۱۴)
۳	Anthemis austro-iranica Rech.f.,Aell. & Esfand.	Compositae	سبکیل نمس	بابونه جنوبی	ضد عفونی کننده و التیام دهنده زخم	کاهش دهنده درد های قاعده‌گی (۱۴)
۴	Berberis integerrima Bge.	Umbelliferae	زرشک افسانی	زرشک زر افسانی	درمان تب و عطش، مناسب برای زخم معده	پاسین آورنده قند خون (۱۵)
۵	Cichorium intybus L.	Compositae	کاسنی	کاسنی	افزایش نیروی جنسی و افزایش حجم اسپرم در مردان	درد مفاصل و درد معده (۱۶)
۶	Daphne mucronata Royle	Thymelaeaceae	ژخردل	برگ بوئی زاگرسی	مانع منعقد شدن شیر می شود.	ضد کوفتگی و خون مردگی (۱۳)
۷	Eryngium Billardieri F. Delaroche	Umbelliferae	زولا	زول	به عنوان پادزهر گیاهی در مارگزیدگی	تعویت بدن و ضد یبوست (۱۳)
۸	Euphorbia helioscopia L.	Euphorbiaceae	مخل زیانه	شیر سک، فرفیون	ملین قوی	ضد زگیل (۱۴)
۹	Ferula gumosa Boiss.	Umbelliferae	قاسنی، باریچه	جهت درمان بواسیر جهت تسکین درد پهلو و کمر	اشتها آور و ضد آرзی (۱۵)	
۱۰	Ferula persica Willd . Var . Latisecta	Apiaceae	کمه	کمای ایرانی برگ پهنهن	دفع انگل بدن	ملین و ضد سرفه (۱۷)
۱۱	Glycyrrhiza glabra L. var. glabra	Papilionaceae	شیرین بیان	زیردقیلو	در درمان زخم‌های دهان و دستگاه گوارشی مفید است. شیرین بیان همچنین مدر و ملین است	خلط آور و افزاینده فشار خون (۲۱)
۱۲	Ixiolirion tataricum (Pall.) Herb.	Amoryllidaceae	میندرون گیدری	خیارک	تب بر	درمان سر درد و تعویت اعصاب (۱۸)
۱۳	Malva sylvestris L.	Malvaceae	چیتیس کوکویا	پنیرک قرمز	در درمان سرماخوردگی موثر است	ملین و درمان ضخم معده (۱۵)
۱۴	Mentha longifolia (L.) Huds.	Labiatae	بیدنا	پونه	کاهش نفخ معده، چاشنی غذا	ضد گرمای زدگی (۱۴)
۱۵	Stachys lavandulifolia Vahl	Labiatae	میندرون چایی	چای کوهی	آرامش بخش	درمان سرماخوردگی و قولنج (۱۵)
۱۶	Thymus spp.L.	Labiatae	اورسی	آویشن	ضد نفخ و دل درد	ضد سرفه (۱۶)

زیستن هزاران ساله در فلات ایران (۱۹) و (۲۰) و زنگ هشداری است که اگر این تجارت به صورت مستند و مکتوب جمع آوری نگردد به راحتی در طوفان عصر انفجار اطلاعات و رسانه به فراموشی سپرده گردد.

کاربردهای متنوع و خاص برای این گیاهان می‌تواند فتح باب جدیدی در بررسی های فارماکولوژیک و بالینی گیاهان مزبور باشد و تأکید دیگری بر اهمیت ثبت و ضبط اطلاعات مردمان مناطق مختلف ایران که گنجینه‌ای است از تجارت

References:

١. الگود، سیریل: تاریخ پزشکی ایران و سرزمین خلافت شرق. ترجمه فرقانی، باهر. انتشارات امیر کبیر، تهران ، ۱۳۸۶ .
2. Pourahmad J. History of Medical Sciences in Iran. Iranian J Pharma Res 2008; 7 (2): 93-99..
٣. زرین کوب، عبدالحسین: دو قرن سکوت. انتشارات سخن، تهران، ۱۳۷۸ .
٤. نجم آبادی، محمود: تاریخ طب در ایران پس از اسلام. ج ۲، انتشارات دانشگاه تهران، تهران ، ۱۳۶۶ .
5. Ghahreman A. Attar F. Biodiversity of plant species in Iran. Vol 1. Tehran: Tehran University Publications., 1379.
6. Ahvazi M, Khalighi-Sigaroodi F, Charkhchiyan MM, Mojab F, Mozaffarian VA., Zakeri H. Introduction of medicinal plants species with the most traditional usage in Alamut region. Iran J Pharm Res. 2012; 11(1):185-194.
7. Moudi M, Go R, Yien CY, Nazre M. Vinca Alkaloids. Int J Prev Med. 2013; 4(11):1231–1235.
8. Himes RH, Kersey RN, Heller-Bettinger I, Samson FE. Action of the vinca alkaloids vincristine, vinblastine and desacetyl vinblastine amide on microtubules in vitro. Cancer Res 1976; 36(10): 3798-3802.
٩. شفقی، سیروس: جغرافیای اصفهان، انتشارات دانشگاه اصفهان، اصفهان، ص ٤٣٠، ١٣٥٣ .
١٠. گوگونانی، سعید؛ آخره علیا خلف، قهستان: پیشنه تاریخی، جغرافیائی، اجتماعی، اقتصادی و فرهنگی فردیون شهر تا انقلاب اسلامی. سعید گوگونانی، تهران ، صص: ٢٠-٤٠ . ۱۳۹۳
11. Fars news agency [Internet]. [cited 2015 April 24]. Avalibale from: <http://www.farsnews.com/newstext.php?nn=13940131000009>
١٢. ذوالفاری، بهزاد؛ صدقی، مسعود؛ تیری، ایمان؛ یوسفعلی تبار، مقداد. جمع آوری ، شناسایی و بررسی مصارف سنتی منتخبی از گیاهان شهر بابل. مجلة طب سنتی اسلام و ایران: ۱۳۹۱، سال سوم، شماره اول، صص: ۱۲۴-۱۱۳ .
١٣. فیروزه، محمد رحیم؛ حشمتی، غلامعلی؛ بارانی، حسین. جمع آوری و بررسی انتوپوتوانی منتخبی از گیاهان استان کهگیلویه و بویر احمد، مجلة طب سنتی اسلام و ایران: ۱۳۹۳ اسال پنجم، شماره دوم ، صص: ۱۳۹-۱۳۱ .
14. Dolatkhahi M, Dolatkhahi A, Bagher Nejad J. Ethnobotanical study of medicinal plants used in Arjan – Parishan protected area in Fars Province of Iran. Avicenna J Phytomed 2014; 4(6): 402-412.
15. Amiri MS, Joharchi MR. Ethnobotanical investigation of traditional medicinal plants commercialized in the markets of Mashhad, Iran. Avicenna J Phytomed 2013; 3(3):254-271.
16. Mardaninejad Sh, Janghorban M, Vazirpour M. Collection and identification of medicinal plants used by the indigenous people of Mobarakeh (Isfahan), southwestern Iran. J Herbal Drugs 2013; 4(1):23-32.
١٧. شریفی فر، فربیا؛ محرم خانی، محمدرضا؛ معطر، فریبر؛ باباخانلو، پرویز؛ خدامی مجتبی: مطالعه انتوپوتوانی برخی از گیاهان دارویی ناحیه کوه چوپار استان کرمان. مجلة دانشگاه علوم پزشکی کرمان: ۱۳۹۲ ، دوره بیست و یکم، شماره ۱ ، صص: ۵۱-۳۷ .
١٨. دولتخواهی، مهدی؛ نبی پور، ایرج: بررسی انتوپوتوانی گیاهان دارویی حوزه آبریز شمال شرقی خلیج فارس. فصلنامه گیاهان دارویی: ۱۳۹۳ دوره دوم، شماره مسلسل پنجم، صص: ۲۲-۱۴ .
19. Qureshi R و Ghufran M, Gilani S, Sultana K, Ashraf M. Ethnobotanical studies of selected medicinal plants of Sudhan Gali and Ganga chotti hills, district bagh, Azad Kashmir. Pak J Bot 2007; 39(7): 2275-2283.
20. Muhammad H, Sumera Khan A, Ajab M. Ethnopharmacology, indigenous collection and preservation techniques of some frequently used Medicinal plants of utror and gabral, district swat, Pakistan. Afr J Trad CAM 2006; 3(2):57-73.

۱۲. مهربانی، میرزا؛ مهدوی میند، زهرا؛ میرتاج الدینی، منصور؛ بررسی و جمع آوری منتخبی از گیاهان شهرستان بافت (استان کرمان) و بررسی مصارف سنتی آن. مجله طب سنتی اسلام و ایران: ۱۳۹۲، سال چهارم، شماره سوم، صص ۲۸۵-۲۷۵.